

Araştırma Makalesi / Research Article

Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu: İlamsız İcra Takibi*

An Alternative Dispute Resolution Method:
Execution Proceeding without Judgment

Evren KOÇ**

ÖZ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile hukuki ihtilafların Devlet yargısına nazaran daha kısa sürede ve taraflarca daha etkin olarak çözüme kavuşturulması amaçlanmaktadır. Mevzuatta özel olarak düzenlenmiş olan tahkim, arabuluculuk gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri bulunmakla birlikte, fonksiyonu ve sonuçları itibarıyla Devlet yargısına alternatif oluşturacak nitelikte hukuki kurumların varlığı inkâr edilmemelidir. İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan ilamsız icra yolu ile takip, para ve teminat alacaklılarına ilişkin olarak Devlet yargısına müracaat etmeden alacaklının alacağına ulaşmasını sağlamaktadır. Alacaklının icra dairesine başvurusu ile başlayan süreçte borçlunun kabulü ile borcu ödemesi ya da borçlunun malvarlığına haciz uygulanarak alacağın tahsil edilmesi mümkün olmaktadır. İcra ve İflas Kanununda yer alan ilamsız icra yolu ile takipte mevcut olan esaslar alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin doktrinde tespit edilen esaslarla uyum taşımaktadır. İlamsız icra takibi yargının iş yükünün artmasına engel olduğu gibi, uzun yargılama süreçlerinin de önüne geçmektedir. İlamsız icra takibinin, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi niteliğinin belirlenmesi, mevzuatta yer alan ya da ihdas edilebilecek alternatif çözüm yöntemlerinin uygulama alanını belirlemek için önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif uyuşmazlık çözüm yolu, İcra, İcra ve İflâs Hukuku, İlamsız İcra, Ödeme Emri.

ABSTRACT

The alternative dispute resolution method aims to resolve legal disputes within a shorter period and more effectively by the parties compared to State jurisdiction. Even there are alternative dispute resolution methods such as arbitration, media-

* Makale gönderim tarihi: 20.03.2021. Makale kabul tarihi: 03.05.2021. Evren Koç, "Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu: İlamsız İcra Takibi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2021, s. 235-257; <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2021.08.1.09>

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, E-Posta: evrenkoc@istanbul.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1379-8771>

tion specially regulated with codification, the existence of legal institutions which may assumed as an alternative to the State jurisdiction in terms of its function and results shouldn't be denied. With the execution without judgment which is embedded in the Enforcement and Bankruptcy Law, the creditor is able to reach its receivables without appealing to State jurisdiction regarding money and security receivables. Within the process which starts with the application to the enforcement office by the creditor, the receivable shall be collected with the acceptance of the debtor or by enforcing seizure to debtor's assets. The principles of the execution without judgment in the Execution and Bankruptcy Law is in accordance with the principles of alternative dispute resolution methods determined with the doctrine. Enforcement proceedings prevents the increase of the workload of the judiciary and long trial processes as well. To determine the nature of application of alternative solution methods of enforcement proceedings without judgment is important for the determination of the area of application of the alternative dispute resolution method which is embeeed in the legislation.

Keywords: Alternative dispute resolution method, Enforcement, Enforcement and Bankruptcy Law, execution without judgment, payment order.

I. Konunun Takdimi ve Sınırlandırılması

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda, temel olarak cüzi icra ve külli icra olarak ikili bir ayırım benimsenmiştir. Bunlardan birincisi icra takibini ifade etmekteyken; külli icra ise iflas yoludur. Bu ayırım Kanun'un da isminden anlaşılacağı üzere icra ve iflas olarak basitleştirilmiştir.

İcra hukukuna baktığımızda ise ilamlı ve ilamsız icra şeklinde iki farklı takip usulünün söz konusu olduğu görülmektedir. İlamlı icra, yabancı icra hukuk sistemlerinin de temelinde yer alan, mahkeme ilamının icrasını sağlayan usuldür. İlamsız icra takibi ise genel olarak icra hukuku teorisinin gelişiminde ayrı bir yol; mahkeme kararı olmaksızın cebri icraya başvurulmasını sağlayan bir usuldür. İcra hukuku çerçevesinde baktığımızda ilamsız icra takibi ve ilamlı icra takibi iki farklı cebri icra usulünü teşkil etmektedir.

Bunun yanında ilamsız icra takibi usulü, cebri icraya ilişkin bir usulden çok daha fazlasını ifade etmektedir. İlamsız icra takibi, bir bakıma icra hukukunun medeni yargılama hukukundan müstakil bir hâl almasını sağlayan ve ayrıca para ve teminata ilişkin alacak talebini konu alan uyuşmazlıkların, taraflar mahkemeye intikal etmeden halletmeye yarayan bir çözüm yolu niteliğindedir. Diğer taraftan icra hukuku sistemimizin ilamlı icra yerine ilamsız icra takibi üzerine teessüs ettiği düşünüldüğünde; bu kurum, birçok uyuşmazlığın davaya dönüşmeden çözülmesi için hayati önemi haizdir. Kurumun bu özelliği, esasında keşif niteliğinde değildir. İlamsız icranın ülkemizde kabulü sürecinde bu

özellik ciddi şekilde öne çıkarılmıştır. Ayrıca doktrinde de her ne kadar yazılı şekilde olmasa da ilamsız icranın bu yönü kabul edildiği gibi şifahi olarak da dile getirilmiştir. İlamsız icranın birçok yönüyle tartışıldığı 24 – 25 Ekim 2008 tarihli Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı'nda kurumun bu yönünün sıklıkla vurgulandığı görülmektedir¹.

Başta icra hukukuna ilişkin ders kitapları ve şerhler olmak üzere konuya ilişkin eserlerin tamamında, gayet doğal olarak ilamsız icraya ilişkin takip yolu ele alınmıştır. Benzer şekilde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin çalışmalarında da Kıta Avrupası ve Common Law hukuk sistemlerinde yer alan muhtelif arabuluculuk yöntemlerinden bahsedilmekle beraber, ilamsız icra usulü, örnek verilen çözüm yöntemleri arasında sayılmamaktadır. İşte biz bu çalışmada, ilamsız icranın esasında gayet görünür olan, ancak değinilmeyen diğer yüzüne, mahkeme dışı çözüm yolu olma niteliğine değineceğiz. Hatta daha da ileri giderek ilamsız icra takibini, tıpkı arabuluculuk, müzakere, uzlaşma, tahkim gibi bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak ele alacağız.

Bu çalışmayı hazırlamamızdaki başlıca sebep, ilamsız icra takibinin icra hukukundaki yerine baktığımızda; tam olarak hukuki niteliğinin tanımlanmadığını gözlemlememizdir. Esas itibarıyla özgün bir hukuki kurum olan ilamsız icra takibinin sadece icra hukuku ile sınırlı şekilde ele alınması, hukuk sistemimizde son derece merkezi bir konumda bulunan bu kurumun sınırlı şekilde ele alınmasına sebep olmaktadır. Diğer bir sebep ise ilamsız icra usulünün başka uyuşmazlık çözüm yolları ile yaşadığımız gözlemlediğimiz çatışmalardır. Özellikle zorunlu arabuluculuk kurumu ile ilamsız icra takibi arasındaki ilişkinin ilamsız icra yolu ile bağlantılı olan itirazın iptali ve menfi tespit davalarının zorunlu arabuluculuğa tabiiyeti özelinde yarattığı tartışmalar, bizleri farklı bir yol izleyerek ilamsız icrayı teknik anlamda alternatif çözüm yolları çerçevesinde incelemeye yöneltmiştir.

Çalışmamızda, genel olarak ilamsız icranın teknik anlamda alternatif uyuşmazlık çözüm yolu niteliğini haiz olduğu savına ilişkin hukuki temellendirmeyi gerçekleştirmeyi amaçlamaktayız. Bunun yanında kurumun alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak kabulüne bağlanacak teorik ve pratik sonuçlara burada değinmeyeceğiz. Bunlar, başka bir çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

Meselenin kurum özelinde sınırlandırılması açısından, ilamsız icra yolundan kastettiğimiz, İİK m. 42-73 arasındaki hükümlerle düzenlenen ilamsız icra takibidir. Bu bağlamda, her ne kadar geniş anlamda ilamsız takip altında değerlendirilebilse de İİK m. 145 vd. hükümlerinde düzenlenen rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip ile İİK m. 167 vd. hükümlerinde düzenlenen kambiyo

¹ Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra, TBB Yayınları, Ankara 2009.

senetlerine mahsus haciz yolu ile takip usulü gösterdikleri farklı ve ayrık özellikler sebebiyle çalışmamızın odak noktasının dışında kalmaktadır. Bununla birlikte özellikle uyuşmazlığın mahkeme dışında çözümü noktasında bu takip yolları da ilamsız icranın geniş anlamda alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olma özelliğini paylaşmaktadırlar.

Bu çalışmada ilk olarak ilamsız icra kurumunun hukuki niteliği ile amacını, kurumun İsviçre ve Türkiye’de kabulüne ilişkin tarihsel süreçle birlikte ele alacağız. Ardından alternatif uyuşmazlık çözümü kavramının tanımına ve genel karakteristiklerine değindikten sonra ilamsız icrayı bahsedeceğimiz tanım ve karakteristikler özelinde değerlendireceğiz.

II. İlamsız İcra Kurumu

A. İlamsız İcra Takibi Kurumunun Hukuki Niteliği

İİK m. 42 vd. hükümlerinde düzenlenen ilamsız icra takibi, icra sistemimizin temelini oluşturan ve hatta icra hukukumuzun karakteristiğini tayin eden bir kurum hüviyetindedir. İsviçre hukuku temelli olan ve mevzuatımıza da İsviçre’den geçen ilamsız icra takibi başka ülkelerde görülmemekle birlikte ülkemizde ilk andan itibaren ciddi şekilde benimsenmiş bulunmaktadır. İlamsız icra uzun süre İsviçre ve Türk hukukuna özgü mucizevi bir formül olarak benimsenmiştir².

Bunun yanında ilamsız icra takibinin hukuki niteliğini tanımlamak konusu üzerinde fazla durulmadığı görülmektedir. Genel itibarıyla ilamsız icra ilamlı icra ile beraber cebri icraya özgü iki farklı takip yolundan birisi olarak kabul edilmektedir. Ancak kanaatimizce bu denli özgünlük arz eden bir kurumun hukuki niteliğinin saptanmasında daha derine inmek ve farklı perspektiflerden yararlanmak icap etmektedir.

Meseleye geniş çerçeveden baktığımızda temelde ilamsız icra takibi, bir hukuki başvuru yolu olarak gösterilebilir³. İsviçre’de benimsenen tanıma göre ilamsız icra takibi, bir alacağın ya da teminatın cebri icra yoluyla ve devletin gücü yardımıyla borçlunun malvarlığından elde edilmesini sağlayan bir hukuki yoldur⁴. Daha alt kategoride ise ilamsız icra takibi için yapılan az sayıdaki farklı tanıma baktığımızda; ilk olarak ilamsız icranın ilamlı icranın yanında özel ve istisnai bir

2 Selçuk Öztekin, “Türk İcra Hukukunun Eleştirisi”, *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra*, TBB Yayınları, Ankara 2009, s. 202.

3 Muhammet Özkes, *Pekcamtez Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 2155

4 Pierre-Robert Gillieron, *Poursuite Pour Dettes, Faillite Et Concordat*, Seconde édition, Payot, Lausanne 1988, s. 21; Antoine Favre, *Droit Des Poursuites*, 3e édition, Fribourg 1974, s. 10.

takip usulü olarak nitelendirildiği görülmektedir⁵. Ancak ülkemizde ilamsız icra yolu, asli icra takip usulü halini almış bulunmaktadır. 2019 yılı adli istatistiklerine baktığımızda 2019 yılından 2020'ye devredilen icra dosyalarının %85,7'sini ilamsız icra takip dosyaları oluşturmaktayken sadece %7,9'u ilamlı takibe ilişkindir⁶.

Bu tanımlarda ifade edilen unsurlara ek olarak, ilamsız icra yolunu tanımlamak için üç temel özelliği göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Bunlardan birincisi mahkeme kararına ve hatta belgeye ihtiyaç duyulmaksızın salt alacaklının beyanı ile başlatılabilen bir hukuki yol olmasıdır. Mahkeme kararı olmaksızın cebri icra yoluna başvurulması usulü İsviçre ve Türk hukuku dışında Almanya, Avusturya ve Fransa gibi ülkelerde de mevcut bulunmaktadır⁷. Bununla beraber alacaklının herhangi bir belgeye dayanmadan borçlu hakkında takibe girme imkânına sahip olması sadece Türk-İsviçre hukukuna özgü bir durumdur.

İkinci olarak ilamsız icra usulü sadece para ve teminat alacaklarının elde edilmesi için başvurulabilecek bir yoldur. Takibin konusu açısından bizdeki düzenlemenin aksine İsviçre'de izlenecek takip usulleri arasında keskin bir ayırım mevcuttur. Şöyle ki para ve teminat alacakları için İsviçre'de her halde LP uygulanırken diğer alacakların icrası CPC'ye (Art. 335 vd.) tabidir. Türk hukukunda ise temel ayırım ilamlı ve ilamsız icra arasında mevcut olup para ve teminat alacaklarının ilamlı icrasının (İİK m. 32) diğer alacakların icrasından ilkesel bir farkı bulunmamaktadır.

İlamsız icra takibinin üçüncü karakteristik özelliği ise takibe giriş muhakemesinin herhangi bir mahkemenin kontrolüne tabi olmaksızın müstakil bir yapı olan ve idari bir organ özelliklerini taşıyan icra dairesi kapsamında yürütülmesidir⁸. Başka bir deyişle Türk – İsviçre hukukunda benimsenen ilamsız icra takibi yolu mahkeme dışı bir hukuki başvuru yoludur. Mahkeme takibe karşı borçlu tarafından itiraz ya da şikâyet gibi bir muhalefet gerçekleştirildiğinde devreye girmektedir. Bunun dışında ise ilamsız icra takibi, tamamen alacaklının inisiyatifine bağlı olarak başlamaktadır. İlamsız takibin başlaması

5 Bilge Umar, *İcra İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi*, İzmir, 1974, s. 8.

6 Adli İstatistikler 2019, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 2019, s. 226 (adlisicil.adalet.gov.tr)

7 İlam niteliğinde bir belgeye ihtiyaç duyulmadan gerçekleştirilen takip usullerine ilişkin farklı ülke uygulamalarının karşılaştırması için bkz. Nazlı Gören Ülkü, "İlamsız İcra İlişkin Uygulamalar", *Yavuz Alangoya İçin Armağan*, Alkım Kitabevi, İstanbul 2007, s. 571-586 (İlamsız İcra); Almanya'daki Mahnverfahren usûlünün ilamsız icra takibi ile karşılaştırmalı incelenmesi hakkında bkz. Abdurrahim Karlı, "Alman Hukukunda Mahnverfahren Usûlünün Türk Hukukunda İlamsız İcra Usulü İle Karşılaştırılması", *Saim Üstündağ'a Armağan*, Adalet Yayınları, İstanbul, 2009, s. 311-330.

8 Nazlı Gören Ülkü, *İcra Hukukunda Ödeme Emri*, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2007, s. 9 (Ödeme Emri); Nicolas Jeardin, "Comment Commencer Une Poursuite", *JDT 2020 II p. 4,8* (Swisslex).

için sadece alacaklının bu yöndeki iradesi yeterlidir. Bu sebeptendir ki takip işlemlerinde sıkı şekil şartı aranmaktadır⁹.

Bu tanımlar sonucunda ilk adımda ilamsız icra takibini para ve teminat alacağının elde edilmesi amacını taşıyan, alacaklının tek taraflı başvurusu ile başlayan, mahkeme dışı bir hukuki başvuru yolu olarak tanımlayabiliriz.

B. İlamsız İcra Usulünün Teessüs Amacı

Klasik doktrinde icra prosedürü medeni yargılamanın sonrasındaki aşamayı teşkil etmekte ve yargılamanın uzantısı olarak kabul edilmektedir¹⁰. Cebri icra kavramının genel itibarıyla kural olarak eda ilamlarının devletin yardımı ile yerine getirilmesi olarak kabul edildiği görülmektedir. İlamsız icra takibi usulü Türk - İsviçre hukukuna özgü bir kurum olmanın yanında genel icra hukuku teorisi içinde de istisnai bir hal teşkil etmektedir.

Bu noktada sırasıyla İsviçre ve Türk hukukunda ilamsız icra takibi yolunun tesis edilmesinin, özellikle klasik icra prosedüründen ayrı, özgün bir takip yoluna duyulan ihtiyacın arkasında yatan sebepleri irdelemek doğru olacaktır. Ülkemizde ve İsviçre’de ilamsız icra usulüne ilişkin düzenlemeler benzer nitelikte olsa da bu usulün benimsenmesindeki amaç ve takip usulü olarak ilamsız icranın kabul süreci farklılık göstermektedir.

İsviçre’de ilamsız icra usulünün atası, Fransız etkisinden uzakta bulunan kantonlarda benimsenmiş olan “Rechtsbot” usulüdür. Esasa ilişkin yargılama yapılmaksızın cebri icrayı sağlamaya yönelik bu usulün kökeni 15. yüzyıla dayanmaktadır. Almanya’daki Mannverfahren kurumu ile de benzerlik gösteren benzer usuller, farklı isimler altında çeşitli kantonların (örneğin Uri, Schwyz, Unterwalden, Glarus, Appenzell, St. Gallen) usul kanunlarında yer almaktaydı¹¹. Bu kurumun arkasında borçlu tarafından inkâr edilmeyeceğine inanılan bir hakkın mahkeme kararı olmaksızın icrası düşüncesi yatmaktadır¹².

Bunun dışında ise LP’nin öncesi dönemde İsviçre genelinde takip hukuku, medeni yargılamanın surrogatı olarak kabul edilmekle birlikte tıpkı muhakeme usulleri gibi her bir kantonda farklı şekilde düzenlenmiş bulunmaktaydı. LP’ye ihtiyaç duyulmasının esas sebebi ise 19. yüzyılın sonunda yaşanan ekonomik gelişmelerle birlikte kantonlar arasındaki hukuk sistemi farklılıklarından ve idari engellerden mümkün olduğunca etkilenmeyecek bir alacak tahsili sistemi kurulmasının amaçlanmasıdır. Gerçekten de her bir kantonda, farklı

9 Gören Ülkü, Ödeme Emri, s. 14.

10 Sabri Şakir Ansay, Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 5. Bası, Ankara 1960, s. 1-2.

11 Hans Fritzsche, *Das Rechtsbot: Eine Eigentümlichkeit Ostschweizerischer Zivil – Prozesse*, Schulthess, Zurich, 1905, s. 6-10.

12 Fritzsche, s. 19; Gören Ülkü, Ödeme Emri, s. 96.

takip usulleri tercih edildiğinden, alacakların tahsili hususunda ciddi zorluklar kendisini göstermeye başlamıştı. Bu sebeptir ki; takip prosedürlerine ilişkin kuralların yeknesak hale getirilmesi zorunluluğu doğmuştur¹³. Başka bir deyişle İsviçre'deki siyasi yapı, yani İsviçre'nin federal bir devlet olması ve kanton adı altındaki özerk bölgelere ayrılmış olması ülke geneli için yeni bir icra usulünün benimsenmesi gereksinimini yaratmıştır.

İlamsız icra takibinin ilk kez düzenlendiği LP, yirmi yılı aşkın bir sürede gerçekleştirilen muhtelif çalışmaların ve kanun projelerinin ürünüdür¹⁴. Burada LP'nin İsviçre'de kabul edilmiş ilk federal kanun niteliğinde olması ayrı bir önem arz etmektedir¹⁵. LP'nin kabul edildiği dönemde henüz yeknesak bir usul kanununun varlığı şöyle dursun federal usul kanunu olan CPC, LP'nin kabulünden neredeyse yüz yirmi yıl sonra yürürlüğe girip kabul edilmiştir¹⁶. Dolayısıyla LP'nin amaçlarından biri de para ve teminat alacakları açısından icra hukukunu ve iflas hukukunu medeni yargılama hukuku kurallarından müstakil hale getirmektir. İlamsız icraya ilişkin düzenlemenin bu amacı LP tasarısının gerekçesinde de ifade edilmiştir¹⁷:

“İsviçre'deki para borçları hakkında takibe ilişkin yasal düzenlemenin özelliği, cebri icranın ön koşul olarak mahkeme kararı aranmaksızın, çoğu zaman hakim denetimi ve sıklıkla yargısal denetimin işbirliğinin dışında kalarak alacaklının basit bir talebiyle işlerlik kazanmasıdır.”

İlamsız icra usulünün Türk Hukukunda benimsenmesi faslından önce, eski icra hukukumuz hakkında kısaca malumat vermek icap etmektedir. Başlangıçta alacağın cebri icra yoluyla temini için müstakil bir kanun mevcut değildi. Alacağın cebri icra yoluyla temini için Mecelle'nin 999-1002. Madde hükümlerine başvurulmaktaydı¹⁸. Cebri icranın merkezinde ise borç için hapis (hacr)

13 Marcel Greder/Gustave Jornot, *Poursuite Pour Dettes et Faillite*, 2eme édition, Geneve, 1949, s. 3; Gillieron, s. 31; Favre, s. 14; Message du Projet, s. 36.

14 LP'nin tarihi gelişimi için bkz. Message Du Conseil Fédéral À L'assemblée Fédérale Concernant Le Projet De Loi Fédérale Sur La Poursuite Pour Dettes Et La Faillite Adopté Par Le Conseil Fédéral Le 23 Février 1886 (Message du Projet), Feuille Fédérale Suisse Vol II 8 Mai 1866, s. 8 vd.; Favre, s. 13 vd.; Gillieron, s. 31 vd.; Umar, s. 106-110.

15 LP'nin kabulü, son derece az bir oy farkı ile sağlanabilmiştir. Katılımın %70,87 oranında kaldığı referandumda verilen geçerli oyların % 52,9'u (244.317 oy) LP'ye evet derken geçerli oyların %47,1'i (217.921 oy) LP'ye hayır demiştir (admin.ch – Çevrimiçi: 01.02.2021). Referandum'da dönüm noktası ise, LP'nin hazırlığında ciddi mesai harcayan eski Adalet Bakanı Louis Ruchonnet'in memleketi olan Vaud kantonundaki sonuçlar olmuştur (Félicien Monnier, “Louis Ruchonnet (1834–1893): Père De La Loi Fédérale Sur LaPoursuite Pour Dettes Et La Faillite”, *BlSchK* 2017, s. 187-192). Bu kantonda 40.205 evet oyuna karşın sadece 2113 hayır oyu verilmesi ile İsviçre LP'ye kavuşmuş, belki de ilamsız icra kurumu hukuk alemine merhaba demiştir.

16 CPC 19 Aralık 2008'de kabul edilmiş, 1 Ocak 2011'de yürürlüğe girmiştir.

17 Message du Projet, s. 36.

18 Ansay, s. 3 vd.: Ansay, eski hukukumuzda icraya ilişkin düzenlemeler hakkında ayrıntılı tarihsel bilgi vermektedir.

kurumu bulunmaktaydı. Borçlu, borcuna yetecek tutarda mameleke sahip olmakla beraber borcunu ödemezse bu durumda borcu ifa için tazyik hapsine tabi tutulmaktaydı (Mecelle m. 998). Borç için hapis kararı için alacaklının talebinin bulunması ve borcun mahkeme kararı ile sabit olması şarttı¹⁹.

Borç için hapis usulü, 28 Nisan 1330 (1914) tarihli Muvakkat İcra Kanunu ile de kabul edilmiş ve Cumhuriyet'in ilanından sonrasında dahi bir süre yürürlükte kalmıştır. İcra Kanunu'nda değişiklik yapan 2 Mart 1927 tarihli 980 sayılı Kanun'da, borcu kesinleşen borçlunun ödemeyi gerçekleştireceğine ilişkin yazılı bir taahhüt (suret-i tesviye) göstermemesi hâlinde alacaklının talebiyle hapsedileceği düzenlenmişti²⁰.

Öte yandan başta 1926 yılında İsviçre'den iktibas olunan Medeni Kanun olmak üzere, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Batı Hukukunun benimsenmesi ve kanunlaşma hareketlerini de dikkate almak gerekmektedir. Mer'i İcra Kanunu hukuk alanındaki batılılaşma hareketinin içinde, son derece arkaik kalmaktaydı. Özellikle 18 Haziran 1927 tarihli 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte batılı bir icra kanununa duyulan ihtiyaç, saklanamaz hâle gelmişti.

İşte bu noktada, ilk adım aynı zamanda ilamsız icra usulünün Türk Hukukuna girişini sağlayan, 15 Mart 1928 tarihli ve 1215 sayılı, İcra Kanununa Bazı Mevat İlavesi Hakkında Kanun ile atılmıştır.²¹ Yedi maddeden mürekkep olan bu kanun her ne kadar 28 Nisan 1330 (1917) tarihli Muvakkat İcra Kanununa ek olarak getirilmiş olsa da²² bu kanunun hazırlanmakta olunan; İsviçre ve Alman İcra Kanunu temelli, modern icra kanununun (1424 sayılı Kanun) bir nevi ön gösterimi olduğu açıktır. Bu husus, 1215 sayılı Kanun'un gerekçesinin ilk paragrafında ifade edilmiştir²³.

19 Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l Hükkam Şerhu Mecelleti'l Ahkam*, C. 3, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul 2020, s. 1837.

20 Esas itibarıyla 980 sayılı Kanun ile borçlunun hapis ile tazyiki daha da kolaylaştırılmıştır (Mustafa Reşit Belgesay, *İcra ve İflas Hukuku Birinci Cilt*, İstanbul, 1945, s. 13): "*Madde 6/3 - Sureti tesviye göstermemiş olan borçlu, alacaklının talebi üzerine habsolunur. İcra reisi miktarı pek fazla olubda bir sene zarfında imhası kabil olamayacağına kanaat ettiği borçlar için alacaklıyı dinledikten sonra bu müddeti bir buçuk senece temdid ve ufak borçlar için de bir aya tenzil edebilir. Şu kadar ki kanaati husule getiren esbabın kararda zikir ve tafsili mecburidir.*"

21 RG Tarih: 21 Mart 1928 RG Sayı: 845, Kanunlar Dergisi, C: 6.

22 Saim Üstündağ, *İcra ve İflas Kanunu'nun Dünü ve Bugünü*, Evrim Kitabevi, İstanbul 1990, s. 5; Ansay, s. 5.

23 "*Halihazırda mer'i icra Kanunumuzun yerine kaim olmak üzere İsviçre ve Alman İcra Kanunlarından naklen hazırlanmakta olan yeni icra kanununun mevkiî meriyete vaz'ından evvel tetkikat için dahabir müddet geçmesi zaruri bulunduğundan iş bu yeni lâyihanın Almanya ve İsviçre'de bittecrübeazim fevadi mucip olan bazı maddeleri müstacelen iktisabı kanuniyet eylemek üzere mertuben takdim kılınmıştır.*" İcra Kanununa Bazı Mevad İlavesi Hakkında 1/122 Numaralı Kanun Lâyihası Ve Adliye Encümeni Mazbatası, TBMM 90 no'lu Komisyon Raporu (Adliye Encümeni Mazbatası), (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_erisim.Giris).

Bu noktada 1215 sayılı Kanun'un gerekçesi ile özellikle Kanun'a ilişkin mecliste yapılan tartışmalar ve başta dönemin Adliye Vekili Mahmut Esat Bey (Bozkurt) Adliye Encümeninin mebusların soru ve muhalefetlerine getirdikleri açıklamalar ilamsız icra usulünün kabulüne ilişkin sebepleri ciddi şekilde açıklamaktadır²⁴.

Adliye Encümeni üyeleri ile diğer mebusların açıklamalarından anlaşıldığı kadarıyla ilamsız icra usulünün getirilmesi sebeplerinden biri yukarıda da ifade ettiğimiz hukukumuzdaki batılılaşma hareketinin devamını teşkil etmektedir²⁵. Kanun için gösterilen diğer bir gerekçe ise iktisadi sebeplerdir. Mahmut Esat Bey'in ifadesiyle Kanun mümkün olduğunca borcun inkâr edilmemesini, süresinde ödenmesini amaçlamaktaydı. Makro ölçekte ise savaştan yeni çıkmış ve kalkınma hamlesine girişen memleket için lazım olan iktisadi güvenilirliği (kredibilite) sağlamak hedeflenmiştir²⁶.

Bunların dışında ise her ne kadar gerekçede ve kanunun oylanmasına ilişkin oturumda değinilmese de borç için hapis kurumunun kaldırılmasının planlanması ve bu kurumun ortadan kaldırılması ile borçlu lehine bozulacak olan menfaat dengesinin alacaklı lehine düzeltilmesi de diğer bir gerekçe olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüm bu tali gerekçelerin yanında ise asıl gerekçe yine Mahmut Esat Bey tarafından iki cümlede özetlenmiştir: *“bu kanunun hedef-i aslisi muamelelatta basalet suhulet ve sürattir.”* ve *“aynı zamanda lüzumsuz bir surette işleri mahkemelere düşürmemek ve o işlerle hâkimi lüzumsuz yere meşgul etmemektir.”*²⁷ Kanun'un arkasında yatan temel sebebin alacak – borç ilişkilerinin çoğunluğunu mahkemeye intikal ettirmemek olduğu Kanun'un gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir:

24 TBMM 15.03.1928 tarihli oturum tutanağı, C: 3, B: 53, s. 50–58 (Tutanak), (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_erisim.Giris)

25 *“MAHMUT CELÂL BEY (İzmir) – Efendim bendenizce bu kanun Büyük Millet Meclisinin kemali tehalükle kabul ettiği diğer kanunların devamıdır ve mabaadidir.”*, Tutanak, s. 55

26 *“MAHMUT ESAD BEY - ... Evvel emirde şunu arz edeyim ki Alman ve İsviçre'nin bugün heyeti medeniyedeki iktisadiyatının derecesi inkişafatı Heyeti Celilenizin meçhulü değildir. Bu kanun orada fena tesir yapmamıştır ve bendeniz zannediyorum ki bizim memlekette de fena değil, iyi tesir yapacaktır. Efendiler bu kanun borçluları tazyik eder ve memleketin kredisine tesir eder, buyuyorlar. Hayır borçlu inkâr ederse mahkemeye gidecektir.. İnkâr ederse borcunu vermesi lâzımdır. Zannetmem ki bir memlekette borçluyu alacaklıdan ziyade himaye etmek, o memleketin iktisadiyatına ve kredisine iyi tesirler yapsın.”* Tutanak, s. 53; Görüşmelerde Kanun'a yönelik en ciddi muhalefetin de yine iktisadi yönden yapıldığını görmekteyiz. Muhalefet, özellikle milletin büyük çoğunluğunu oluşturan köylü sınıfının borçlu olduğundan bahisle bu kanun vasıtasıyla tamamen iş yapamaz hale geleceğini ileri sürmüştür. Ancak bu iddiaya mukabele eden Mahmut Esat Bey, *“kredinin usulesası emniyet ve itimattır”* diyerek borçlunun borcunu vermemeye teşvikin ülkenin genel iktisadi durumu için son derece sakıncalı olduğunu haklı bir şekilde ifade etmiştir.

27 Tutanak, s. 52.

“Maddelerin mütalaasından da münfehim olacağı veçhile borçlunun kabul ve ikrarına müstenit olan para, kıymetli evrakı nakdiye ve misliyyattan mütevellit matlubatın mahkemeye şevkine hacet kalmaksızın icra riyasetlerince serian halli tahtı imkâna alınmış bulunmaktadır.”²⁸

1215 sayılı Kanun’un gerekçesinde ve Mahmut Esat Bey’in Meclis’teki oturumunda yaptığı açıklamalarda, ilamsız icra yolunun, alacak – borç ilişkisi konulu uyuşmazlıkların mahkemeye intikalini engellemeden, bu uyuşmazlıkları süratli bir biçimde engellediğine ilişkin Almanya ve İsviçre’den bazı örnekler sunulduğu görülmektedir. Bu nokta ile ilgili olarak Almanya’da 1925 yılı adli istatistiklerine göre dokuz buçuk milyon uyuşmazlığın yaklaşık yedi milyonunun ilamsız icra yolu (Mahnverfahren) ile çözümlendiği ifade edilmiştir.

İlamsız icra usûlü, uygulamaya koyulduğu dönemde ciddi bir ihtiyacı karşılayıp kabul görmüştür. Nitekim bu durum LP’nin çevirisinden ibaret olan, ilk icra ve iflas kanunumuz olan 1424 sayılı Kanun’un gerekçesinde de ifade edilmiş bulunmaktadır.²⁹ 1424 sayılı Kanun’un oylanmasına ilişkin 18 Nisan 1929 tarihli oturumda Mahmut Esat Bey 450.000 ilamsız icra işinin 370.000 kadarının mahkemeye sirayet etmeden çözüldüğünü müjdeleyerek ilamsız icra yolunun başarısını ifade etmiş ve bu başarı da oturum sırasında diğer mebusların taltifiyle onaylanmıştır³⁰.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, ülkemizde ilamsız icraya ilişkin yasama alanındaki gelişmeler, uyuşmazlıkların mahkemeye intikal etmeden çözümlenmesi amacına İsviçre’ye nazaran çok daha fazla önem vermiş hatta bu sebeple de belirli noktalarda icra kanunlarımız ilamsız icra konusuna çekimser yaklaşan mehz LP’den ayrılmaya başlamıştır. Nitekim bu durum LP’nin çevirisinden ibaret olan 1424 sayılı Kanun’un halk nezdinde başarısız addedilmesinin sebeplerinden birisi olarak gösterilmiştir³¹.

²⁸ *“Tevzii adalet ve ihkakı hak umdei Âliyelerinin suratla ifa ve intacı vatandaşlar için matlup ve mültezim olduğu kadar icra dairelerince halli imkânı her zaman mevcut olan bu gibi işlerle mahkemeleri lüzumsuz yere meşgul etmemek milyonlarca davayı rüyet etmekte olan Türk hakirlerinin mühim meseali hukukiyeyi daha müsait şerait tahtında tetkik etmelerine imkânbağ olmak için zarurudur.”* Adliye Encümeni Mazbatası, s. 3.

²⁹ *“Geçen sene M. Âlice kabul buyurulan 1215 numaralı kanun ile ilamsız icra usulünün tatbiki-ne başlanmış ve on aylık bir tecrübenin intizardan çok fazla iyi neticeler verdiği Ad. vekili Bf. in ihsâi- ve mukayeseli malûmata müstenit izahatından anlaşılmiş olduğuna göre bu layiha daha vasi ve şamil surette o hükümleri de ihtiva etmekle beraber hakkın istifası emrinde seri ve salim şekillerde icra takip yolları ve usulleri kabul eylemiş olduğundan halkın mahkemelerde uğraşmalarına mahal kalmadan ekseri alacakların yalnız icra daireleri vasıtasıyla tahsil olunabilmesine imkân hasil olacaktır.”* 1/359 numaralı İcra ve İflâs kanunu ve tatbikına ait kanun lâyhaları ve Adliye encümeni mazbatası, TBMM 136 no’lu Komisyon Raporu, s. 2 (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_erisim.Giris)

³⁰ TBMM, 18.4.1929 tarihli oturum, C. 10, Birleşim. 54, s. 67.

³¹ İlhan E. Postacioğlu, İcra Hukuku Esasları, İstanbul, 1982, s. 13.

Tüm bu hususlarla birlikte İsviçre’de ve ülkemizde, ilamsız icra yolunun benimsenmesinin arka planındaki gelişmeleri ele aldığımızda; ilamsız icra kurumunun temel amacı, konusu para ve teminatın verilmesi olan uyuşmazlıkları mümkün olduğunca mahkeme dışı bir yol ile çözmek olduğu anlaşılmaktadır. İsviçre’de uyuşmazlıkları mahkeme dışı bir yöntem ile çözüme istemi daha çok kantonal hukuk sisteminin engellerini aşmayı amaçlarken³² bizde ise asli olarak uyuşmazlıkları davaya evrilmeden halletmenin amaçlandığı, böylece alacaklının alacağını hızlı şekilde elde etmesini temin etmenin hedeflendiği görülmektedir.

C. Ödeme Emrinin Hukuki Niteliği

İlamsız icra usulünün mahkeme dışı bir çözüm niteliği oluşturmasında, bu usulün yapı taşı teşkil eden ödeme emri önem taşımaktadır. Ödeme emri, başlatılan icra takibindeki ilk icra takip işlemi hüviyetinde olup müteakip icra takip işlemlerinin de şartını teşkil etmektedir.³³ Bununla beraber ödeme emrinin ilamsız icra kurumunun işlevini gayet açık bir şekilde yansıttığını söyleyebiliriz.

Ödeme emrinin ilk niteliği, icra takip işlemi olmasının yanında borçluya yönelik resmi bir ihtar hüviyetinde olmasıdır (İİK m. 60).³⁴ Bu suretle ödeme emrinin tebliği ile borçlu TBK m. 117/1 hükmü gereği temerrüde düşmektedir. Ödeme emrinin resmi bir ihtar niteliğinde olması, onun müteakip takip işlemlerinin temelini teşkil etmesinden ve borçluyu, kendisine yönelen haciz tehdidinden haberdar etmesinden kaynaklıdır. İşleme emir adı verilmesi de bu sebeptir. Gerçekten de ödeme emri borçluyu alacaklının talebi karşısında belirli bir tavır almaya zorlamaktadır.³⁵

Ödeme emrinin bu sert yüzünün yanında ise diğer bir yüzü daha bulunmaktadır. İsmine aksine ödeme emri, borçluya yönelik bir davet niteliğindedir. Borçlu, bu davete icabet edip etmeme noktasında seçim hakkını haizdir. Bu yö-

32 İsviçre’de ilamsız icra usulünün kabulüne sebep yönünden benzer bir usul Avrupa Birliği genelinde de kabul edilmiştir. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından kabul edilen 1896/2006 sayılı tüzük ile kabul edilen Avrupa İlamsız İcra (Ödeme Emri) Usulü, konusu belirli bir para alacağı olan, sınıraşan hukuki ve ticari uyuşmazlıkların diğer üye ülkelere, dolaşım serbestisine uygun olarak kolaylıkla çözümlenmesi amaçlanmıştır. Bu tüzük genel olarak Almanya’daki Mahnverfahren usulünden esinlenilerek hazırlanmıştır. Söz konusu ilamsız icra usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Wolf-Dietrich Walker, “Avrupa İlamsız İcra Takibi” (Çev. Cenk Akil), *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/1, s. 127.

33 Baki Kuru, “Ödeme Emri”, *Makaleler*, İstanbul 2006, Arıkan Yayınları, s. 521 – 527 (s. 523); Aziz Serkan Arslan, *İcra Takip İşlemleri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 68; Gören Ülkü, *Ödeme Emri*, s. 108; Gillieron, s. 126.

34 Postacıoğlu, s. 137; Gören Ülkü, *Ödeme Emri*, s. 112; Saim Üstündağ, *İcra Hukukunun Esasları (İcra)*, 8. Bası, İstanbul, 2004, s. 93.

35 Gören Ülkü, *Ödeme Emri*, s. 107.

nüyle ise ödeme emri esas olarak borçluyu, uyuşmazlığı mahkemeye taşımadan ödemeyi gerçekleştirmeye yani uyuşmazlığı çözmeye davet niteliğindedir.³⁶

Ödeme emrinin konumuz için diğer bir önemli özelliği ise icra takip işlemi olması; alacaklı tarafından değil bağımsız bir üçüncü kişi konumunda değerlendirilebileceğimiz icra dairesi tarafından düzenlenip borçluya gönderilmesidir (İİK m. 60/1). Ödeme emri alacaklının talebi üzerine icra dairesinin borçluya yönelik davetinin yani alacak uyuşmazlığını mahkeme dışı bir yolla çözmeye önerisini ifade etmektedir. Bu itibarla ödeme emri ile birlikte alacaklı ile borçlu arasındaki uyuşmazlığın çözümü için uyuşmazlığın dışındaki bir organ olan icra dairesi sürece müdahil olmaktadır. Bununla birlikte icra dairesi hüküm mercii değildir. Uyuşmazlığın tarafların ortak iradesi ile çözümüne aracılık etmektedir.

III. İlamsız İcranın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Niteliği

Yukarıda izah olunduğu üzere ilamsız icra usulü, konusu para ve teminat alacağı olan uyuşmazlıkların dava yolu dışında, borçlunun kabulü ile ödemesini öngören bir hukuki yol temin etmekle mahkeme içi uyuşmazlık çözümüne ciddi bir alternatif sunmaktadır. Bu tespit, ilamsız icra usulünün terim anlamıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak nitelendirilmesi mümkün olabilecektir.

Savımızı değerlendirmek adına alternatif uyuşmazlık çözümü kurumu ve bu kurumun özellikleri ile birlikte ilamsız icra yolunun bu özellikler ile ilişkisi üzerinde durmak doğru olacaktır. Bu noktada öncelikle alternatif çözüm yolları kavramının tanımı ile bu kavramın özellikleri hakkında kısaca açıklamada bulunmak gerekmektedir.

A. Alternatif Çözüm Yolları Kavramı ve Özellikleri

Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözümü hususunda akla gelen ilk yöntem uyuşmazlığın devletin yargı erki eliyle, yani mahkemeler nezdinde yapılan yargılama yoluyla çözümlenmesinin sağlanmasıdır. Buna karşın mahkemeler önünde uyuşmazlıkların çözümü, genellikle son derece uzun ve meşakkatli bir süreci de beraberinde getirmektedir. Bu sebeptendir ki uyuşmazlıkların mahkeme dışında bir yöntemle çözülmesi ikinci bir yol, bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

Alternatif uyuşmazlık çözümünün en önemli özelliği mahkemeler tarafından gerçekleştirilen yargılama faaliyetine alternatif olmasıdır. Bu bakımdan en geniş anlamıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, uyuşmazlıkların mah-

³⁶ Arslan, s. 68; Gören Ülkü, Ödeme Emri, s. 99.

keme haricinde çözümlenmesini sağlayan her türlü yöntemi ifade etmektedir³⁷. Bununla beraber tanım olarak sadece bu özelliği temel edinmek yeterli değildir³⁸.

Genel olarak benimsenen tanımlardan yola çıkarak tarafsız ve objektif üçüncü bir kişinin katılımıyla uyuşmazlığın devlet mahkemeleri dışında çözümlenmesi sağlayan; hukuk düzenince kabul edilebilecek ihtiyari nitelikteki usullerin alternatif çözüm yollarını ifade ettiğini söyleyebiliriz³⁹.

Tanım konusundaki çeşitliliğin yanında alternatif çözüm yollarının karakteristikleri konusunda da farklı görüşler olduğunu belirtmek gerekir. Bu noktada genel olarak iradilik, ulaşılan çözümün bağlayıcı olmaması ile mahkeme yolunun kapalı olmaması alternatif uyuşmazlık yolları için genellikle kabul edilen özelliklerdir⁴⁰. İlamsız icra da esas olarak bu karakteristik özellikler kapsamında incelenmelidir. Bunların dışında ise şekle bağlı olmaması⁴¹, uyuşmazlığın iş birliği ile çözümünün amaçlanması, gizlilik⁴² gibi özellikler de alternatif uyuşmazlık çözüm yolları karakterize etmektedir.

37 Gülgün İldır, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler)*, Seçkin, İstanbul, 2003, s. 26; Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (AUÇ)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 168; Mustafa Serdar Özbek, "Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk" (Arabuluculuk), *Ankara Barosu Dergisi*, 2001/3, s. 113-139 (s. 115); İbrahim Özbay, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 3-4, 2006, s. 460; Marc Jonas Block, "The Benefits Of Alternate Dispute Resolution For International Commercial And Intellectual Property Disputes", *Rudgets Law Record*, Volume 44, 2016-2017, s. 2 (lawrecord.com); Mauro Cappelletti, "Alternative Dispute Resolution Processes Within the Framework of the World-Wide Access-To-Justice Movement", *The Modern Law Review*, Vol. 56, May 1993, s. 282.

38 Nitekim şiddet de bu tanımın içine girmektedir (Cengiz Serhat Konuralp, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2011, s. 8).

39 Benzer tanımlar için bkz. İnci Bıçkın, "Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 2006/7, s. 34-39 (s. 35); Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006/64, s. 151-177 (s. 151); Cemal Şanlı, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 6. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2019, s. 557; Özekes, Pekcanitez Usul, s. 2807; C. Konuralp, s. 9; "Alternatif uyuşmazlık çözümü kavramında geçen "alternatif" terimi, mahkemelere alternatif bir yol olarak kullanılamaz. Arabuluculuk, tarafların sorunlarını kendilerinin çözmesini amaçlayan gönüllülük esasına dayanan dostane bir çözüm yolu olup bir yargılama faaliyeti değildir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, uyuşmazlıkların çözümünde yargısal yolların yanında yer alan ve tarafların istemleri hâlinde işlerlik kazanan, esas itibarıyla ilişkilerin koparılmadan sürdürülmesini ve adil bir karardan ziyade, her iki tarafı da tatmin edici bir çözüme ulaşılmasını hedefleyen yöntemler bütünüdür. Bir başka ifadeyle, alternatif uyuşmazlık çözümleri, Devlete ait yargı yetkisinin mutlak egemenliğine zarar vermeden işlerlik kazanan ve uygulama alanı bulan ek yöntemler bütünü olarak nitelendirilebilir." AYM, 10.07.2013 T. 2012/94 E. 2013/89 . (RG, 25.01.2014, S. 28893).

40 Alper Bulur, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi", *ABD*, 2007/4, s. 30-45 (s. 31); İldır, s. 28; Özbek, Arabuluculuk, s. 115; Özekes, Pekcanitez Usul, s. 2807; Şanlı, s. 558; Tanrıver, s. 152.

41 İldır, s. 23; Özbek, AUÇ, s. 173.

42 Belirtmek gerekir ki, alternatif uyuşmazlık çözümleri için öngörülen özellikler yapılan tanımlara, bakış açısına ve temel alınan çözüm yolunun niteliğine göre değişmektedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının asli karakteristiği mahkeme dışı çözümlü amaçlamasıdır.⁴³ Bunun dışında ikinci olmazsa olmaz unsuru ise mahkemeye gidiş yolunu kapatmamasıdır.⁴⁴

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak belli başlı birkaç kurum öne çıkmaktadır. Bunların başında arabuluculuk, uzlaşma, kısa yargılama, küçük talepler yargılaması (small claims court) ve bu gruba girip girmediği tartışmalı olan tahkimi sayabiliriz. Bununla birlikte alternatif uyuşmazlık çözüm yolları tahdidi nitelikte değildir. Devletlerin hukuk sistemlerine göre alternatif çözüm yollarının çeşitlenmesi mümkündür.

B. İlamsız İcra Takibi Usulünün Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Değerlendirilmesi

Yukarıda açıkladığımız üzere, ülkemize ve İsviçre hukukuna has bir hukuki başvuru yolu olan ilamsız icra takibi usulü, temel olarak mahkeme dışı bir çözüm yolu teşkil etmektedir⁴⁵. Kurumun ülkemizde ve hatta İsviçre’de temel ihdas amacı, saikler farklılaşsa da tam olarak yargılamaya alternatif bir usul yaratmak ve para alacakları ile teminat alacaklarının teminini bu yol ile sağlamaktır.

İlamsız icra takibinin uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözümünü gerçekleştirdiği hususu malum olmakla birlikte konuya ilişkin eserlerde, ilamsız icra takibinin bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak ele alınmadığı, hukukumuzda özgü mahkeme dışı bir çözüm yolu olan ilamsız icra yolunun bahsinin geçmediği görülmektedir. Her nedense doktrin, meseleyi arabuluculuk, tahkim, uzlaşma gibi kurumlar çerçevesinde tartışmaktadır. Açıkçası ülkemizde uygulaması bulunmayan ve daha çok Anglosakson hukukuna özgü uyuşmazlık çözüm yolları dahi bahse değer bulunurken hukukumuzun en önemli ve aynı zamanda özgün hukuki kurumlarının başında gelen ilamsız icraya alternatif uyuşmazlık çözüm yolu perspektifinden bakılmaması açıkçası son derece şaşırtıcıdır.

Öte yandan istisnalar da yok değildir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk kez meslektaşımız *Taylan Özgür Kiraz’ın*, ilamsız icraya ilişkin 24-25 Ekim 2008’de gerçekleştirilen Medeni Usûl ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı’nda yapmış olduğu, ilamsız icra takibinin alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olduğuna ilişkin tespit, yazılı olarak kayıt altına alınmıştır⁴⁶. *Kiraz*, bu toplantıda her

43 Özbek, Arabuluculuk, s. 115; İldır, s. 26; Haluk Konuralp, *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 7-8.

44 Ömer Ekmekçi/Muhammet Özekes/Murat Atalı/Vural Seven, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 8; Tanrıver, s. 152.

45 Arslan, s. 68; Adnan Deynekli/Sedat Kısa, *İtirazın İptali*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 3; Fadil Cerrahoğlu, “Cebri İcrada Temsil II”, *İstanbul Ticaret Gazetesi*, 22 Eylül 1972, s. 5.

46 Taylan Özgür Kiraz, *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra*, TBB Yayınları, Ankara, Ankara, s. 220.

ne kadar teknik anlamda olmasa da ilamsız icra takibinin Türk Hukuku'ndaki en büyük alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir örnek olarak ise eldeki çalışmanın yazarı olan Evren KOÇ'un arabuluculuk ile ilamsız icra takip usulünü kıyasladığı sempozyum bildirisini gösterebiliriz.⁴⁷ Matuf bildiride ilamsız icra takibi usulünde hali hazırda bir yargılama faaliyetinin mevcut olmadığı ve uyuşmazlığın davaya nazaran daha çabuk sonuç elde edilebildiği ifade edilmiş, arabuluculuğun ilamsız icra takip usulü için de bir alternatif teşkil ettiği ve arabuluculuk kurumu ihdas edilmeden önce ilamsız icra usulü ile beraber mevcudiyetinin değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Meselenin kısa geçmişinden bahsettikten sonra çalışmamıza konu savımızı daha sağlam bir temele oturtmak adına ilamsız icra usulünü alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının tanımını ve özellikleri dikkate alarak incelemek gerekmektedir. Ancak tanım ve özellikler bağlamında yapılacak incelemenin öncesinde ilamsız icra takibinin uyuşmazlığın çözümüne katkısı hususunu dikkatle ele almamız gerekmektedir.

İlamsız icra takibinde alacaklının talebi üzerine borçluya gönderilen ödeme emri ile borçlu esas olarak borcunu ödemesi, tali olarak ise borcunu karşılayacak mal varlığını bildirmesi için davet edilmektedir. Uyuşmazlığı mahkeme önüne taşımadan, olumlu bir şekilde sona erdirmeyi arzulayan borçlu borcunu ödemekte ya da herhangi bir itiraz gerçekleştirmemektedir. Borçlunun borcu ödediği ya da itirazda bulunmadığı durumda kural olarak uyuşmazlık çözümlenmiş görünmektedir, meğerki borçlu takip kesinleştikten sonra ya da borç ödendikten sonra alacaklı aleyhine menfi tespit veya istirdat davası açmamış olsun. İşte ilamsız icra takibine alternatif uyuşmazlık çözümü niteliği kazandıran, borçlunun takip konusu borcun mevcudiyetini kabul edip buna göre aktif (borcu ödeyerek) ya da pasif (itirazda bulunmayarak) eylemde bulunmasıdır.

Karşı taraftan baktığımızda, kesinleşen her ilamsız icra takibi için uyuşmazlığın çözüme kavuşturulduğundan bahsedemeyiz. Böyle bir durumda ilamsız icra takibinin fonksiyonu sadece borçlunun malvarlığı üzerinde cebri icra faaliyetinde bulunma imkânı vermekten ibarettir. Uyuşmazlığı çözüme kavuşturan ise borçlunun itiraz süresinde ve takip geçtikten sonra benimsediği tutumdur.

Tanım özelinde meseleyi değerlendirdiğimizde, ilamsız icra yolunun esas amacının alacaklı ve borçlu arasındaki uyuşmazlığı mahkemeye intikal etmeden çözmek olduğunu yukarıda detaylı bir şekilde ifade etmiş bulunmaktayız. Böylelikle bir hukuki başvuru yolunun geniş anlamda alternatif uyuşmazlık çözümü olarak adlandırılması için gerekli tek unsur olan mahkeme dışı çözüm sağlama, ilamsız icra usu-

⁴⁷ Evren Koç, "Arabuluculuk Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Tespitler", *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Sempozyumu I*, Sümer Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 44.

lünde açık bir şekilde mevcuttur. Salt bu sebeple dahi ilamsız icrayı geniş anlamda alternatif uyuşmazlık çözümü olarak nitelemek kanaatimizce mümkündür.

Tanımda yer alan ikinci unsur olan objektif üçüncü kişinin katılımı da ilamsız icrada söz konusudur. İlamsız icra usulü, alacaklının tarafsız bir devlet organı olan icra dairesine takip talebinde bulunması ile başlamaktadır. Ödeme emri de aynı şekilde icra dairesi tarafından borçluya gönderilmektedir. İcra dairesi bu vazifesini tamamen tarafsız bir şekilde görmektedir ve böylelikle uyuşmazlığın mahkeme dışında çözülmesi vasıta olmaktadır.

Tanımda yer alan üçüncü unsur olan ihtiyarilik de ilamsız icra usulünde mevcuttur. Kanunda alacaklıyı ilamsız icra yoluna zorlayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu bakımdan ilamsız icraya başlama konusunda tasarruf ilkesi mevcuttur.

Görüldüğü üzere ilamsız icra takip yolu alternatif uyuşmazlık çözümü için genel olarak kabul edilen tanıma ve özelliklerine uyum göstermektedir. Zorunlu arabuluculuk ve müzakere gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından sayılan kurumların bu tanım ile tam olarak uyum göstermediği düşünüldüğünde; ilamsız icranın tanıma tam olarak uyması çalışmamızın savını çok daha güçlü kılmaktadır.

Tanımın yanında, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının iradilik, bağlayıcı olmama ve mahkeme yolunu kapamama şeklinde genel kabul görmüş karakteristik özellikleri olduğunu belirtmiştik. Tanıma uygun olduğu yönündeki kanaatin ve tespitin ardından ilamsız icra usulünün bu kriterler yönünden değerlendirilmek doğru olacaktır.

Birinci karakteristik özellik olan iradilik açısından, bu unsur alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna katılımın, aynı şekilde sürece devam etme ile süreç sonunda anlaşmaya varıp varılmamanın tarafların iradesine tabi olmasını ifade etmektedir⁴⁸. Esas itibarıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin başlıca karakteristiği olan iradilik, zorunlu arabuluculuk gibi uygulamalar ile beraber daha dar yorumlanmaya başlanmış, zorunlu arabuluculuğa meşruiyet kazandırma amacıyla iradilik unsurunun sürece devam açısından mevcudiyetinin yeterli olduğu gibi yorumlara sebep olmuştur⁴⁹.

İlamsız icra takibi açısından baktığımızda ise iradilik unsurunun tamamen mevcut olduğu ortadadır. İlamsız icra takibi tamamen alacaklının iradesine bağlı olarak, herhangi bir yargısal denetim olmaksızın başlamaktadır. Prosedürün başlaması için alacaklının bu yöndeki iradesi ile İİK'da takip talebinin

48 Ekmekçi/Özekes/Atalı/Seven, s. 113-115; Tanrıver, s. 154; Özbek, AUÇ, s. 172.

49 Zorunlu arabuluculuk uygulamasının eleştirisi için bkz. Seda Özmumcu, "Karşılaştırmalı Hukuk Ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 74, S. 2, 2016, s. 807-842.

gönderimine ilişkin şekli esaslara riayet edilmesi yeterli olmaktadır.⁵⁰ Alacaklı yönünde iradilik ise sadece takibin başlatılması için değil, aynı zamanda takibe devam edilmesi konusunda da geçerlidir. Alacaklı istediği aşamada ilamsız icra takibinin devamı sırasında borçlunun rızasını aramaksızın takipten vazgeçebilmektedir⁵¹. Bu durum HMK m. 24'te değinilen tasarruf ilkesinin icra hukukunda da geçerli bir ilke olmasının doğal sonucudur⁵². Borçlu açısından bakarsak da borçlu, kendisine gönderilen ödeme emrine karşı işin esasına dair olarak iki yol izleyebilir. Birincisi, borcun bir kısmının ya da tamamının varlığını kabul ederse bu durumda borcu kabul eder ya da ödeme emrine itiraz etmeyerek takibin kesinleşmesini sağlar. Keza borcun varlığını kabul ettiği halde dosyaya ödemede de bulunabilir. Bu halde uyuşmazlık görünürde kısmen ya da tamamen çözümlenmiş olacaktır, meğerki borçlu İİK m. 72 uyarınca menfi tespit ya da istirdat davasına başvurarak uyuşmazlığı mahkeme önüne taşısın. İkinci temel yol olarak ise borçlu ödeme emrine itiraz eder. Ödeme emrine itiraz etme konusunda ise borçlunun irade serbestisi bulunmaktadır.

İkinci özellik olarak bağlayıcı olmama özelliğinden bahsetmek gerekmektedir. Kural olarak alternatif uyuşmazlık çözümü sürecinden çıkan sonuç taraflar için bağlayıcı nitelikte olmamaktadır⁵³. Bununla beraber bu kural mutlak değildir. Taraflar iradi olarak varılan çözümün bağlayıcı olacağını kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda ise bağlayıcılık, ahde vefa niteliği taşımaktadır; kural olarak kesin hüküm gibi kendiliğinden cebri bir bağlayıcılık özelliği kazanmamaktadır⁵⁴. Benzer şekilde ilgili yasal düzenleme de çıkan sonucun bağlayıcı olacağını öngörebilir. Hukukumuzda tarafların arabuluculuk süreci sonunda anlaşması halinde, taraflar ile avukatlarının imzaladıkları arabuluculuk belgesinin ilam niteliğinde sayılması (HUAK m. 18/4) ile arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşılan hususlar hakkında dava açılmayacağına ilişkin düzenleme bu istisnaya örnek teşkil etmektedir⁵⁵.

İlamsız icra yönünden baktığımızda, bu usulde tarafların anlaşması son derece basit bir çerçevede gerçekleşmektedir. Takip talebi bir bakıma alacaklının

50 Gören Ülkü, Ödeme Emri, s. 10; Favre, s. 13; Message du Projet, s. 36.

51 Timuçin Muşul, İcra ve İflas Hukuku, Cilt 1, 6. Baskı, Adalet Yayınları, İstanbul, 2013, s. 285; Üstündağ, İcra, s. 9.

52 Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özkes, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 6. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 24.

53 Konuralp, s. 13; İldır, s. 29.

54 Nitekim bağlayıcı hüküm verme özelliğine bağlı olarak tahkimin alternatif uyuşmazlık çözümü niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır (Özbek, AUÇ, s. 187).

55 Bu hükmün eleştirisi için bkz. Ekmekçi/Özkes/Atalı/Seven, s. 113-115; Yazarlar hakkı olarak arabuluculuk süreci sonucunda anlaşmaya varmanın dava açmanın engellenmesini mümkün olmadığını ifade etmektedirler.

anlaşmaya ilişkin önerisi (TBK m. 3) niteliğinde görülebilir. Alacaklının borçlu ile uyuşmazlığının bu prosedür içinde çözümlenmesi ise borçlunun borca itiraz etmemesi yani borcu kabul etmesi, borcu ödemesi, ya da ödeme emrine karşı sükût göstermesi ile söz konusu olmaktadır. Tüm bu hallerde ise ortaya çıkan sonuç taraflar için bağlayıcı olmaktadır. Borca yönelik geçerli bir itirazın bulunmasının itirazın bertaraf edilmesi için açılacak davalar için dava şartı kabul edilmesi⁵⁶ bununla ilintilidir ve prosedür sonucunda anlaşmanın taraflar için bağlayıcı olduğunu göstermektedir.

Öte yandan yukarıda ifade ettiğimiz gibi bağlayıcı olmama hususu alternatif uyuşmazlık çözüm yolu niteliğinin mutlak bir niteliği olmadığı gibi ilamsız icra yolunun bağlayıcı niteliği arabuluculuk gibi ilk akla gelen alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna kıyasla daha esneklerdir. Öyle ki ödeme emri karşısında itirazda bulunmayan borçlunun İİK m. 72 uyarınca menfi tespit davası ya da istirdat davası açması mümkündür. Dolayısıyla borçlu itiraz etmemesinin sonuçlarıyla bağlı olmayarak yargı yoluna başvurabilmektedir.

Üçüncü ve son temel karakteristik özellik olan mahkeme yolunun kapalı olmaması da ilamsız icra yolunun temel özelliklerinden birisini teşkil etmektedir. İlamsız icra, mahkeme dışı bir çözüm getirmekteyse de hiçbir şekilde alacaklının ilamsız icraya başvurmadan önce ya da başvurduktan sonra sürecin itiraz ile akamete uğramasından sonra alacak hakkını mahkeme nezdinde aramasını engellememektedir. Bilakis ilamsız icra usulü medeni yargılama usulü ile tamamen entegre haldedir. Kanun koyucu, itirazın bertaraf edilmesi için itirazın kaldırılması ve itirazın iptali davalarını öngörmüş bulunmakta olup söz konusu davalar icra hukukuna özgü davalardır. Bunların dışında ise ilamsız icra usulü hiçbir şekilde hak arama hürriyetini sınırlayıcı nitelikte değildir. Alacaklı ilamsız icra yoluna başvurmak yerine alacağını doğrudan açacağı bir alacak davası ile de talep edebilir. Keza aynı imkân borçlu için de söz konusudur. Borçlu taraf ödeme emrinin kendisine tebliğinden önce veya sonrasında itiraz süresi geçtikten sonra hukuki yararı bulunması koşuluyla İİK m. 72/1 uyarınca menfi tespit davası açma imkânını haizdir⁵⁷.

56 Muşul, s. 394; Taylan Özgür Kiraz, *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*, Adalet Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2013, s. 67; Mehmet Kamil Yıldırım/ Nevhis Deren-Yıldırım, *İcra ve İflas Hukuku*, Beta Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2016, s. 102-103; "Geçerli bir itirazın bulunması, itirazın iptali davasında dava şartı olmasına karşın mahkemece bu hususa dikkat edilmemiştir. Belirtilen nedenlerle asıl ve birleşen davaların bozulması gerekmiştir." Yargıtay 19. HD 24.9.2019 T. 2018/2883 E. 2019/4483 K. (Kazancı).

57 Baki Kuru, *İcra Ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası Ve İstirdat Davası*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 24; Ahmet Türk, *Maddi Hukuk Ve İcra-İflas Hukuk Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 190 vd.; Muşul, s. 432.

Yeri gelmişken, ilamsız icrada borçlunun ödeme emrine karşı sükutunun borçlu açısından hak arama hürriyetini ihlal ettiği yönündeki doktrinde ileri sürülen görüşe katılmadığımızı ifade etmek isteriz⁵⁸. Söz konusu görüşün dayanağını oluşturan hususlar haklı olmakla birlikte bunlar ilamsız icranın niteliğinden ziyade tebligat sistemindeki sorunlardan kaynaklıdır. Bu sorunlar icra prosedürünün yanında yargılama için de varittir. Dolayısıyla bu sorunların salt ilamsız icraya indirgenmesi mümkün olmadığı gibi bu tür sorunlar ilamsız icra usulünün mahkeme yolunu açık tuttuğu gerçeğini de değiştirmemektedir⁵⁹.

Karşı tarafta klasik alternatif çözüm yollarından arabuluculukta zorunlu arabuluculuk uygulaması çerçevesinde mahkeme yolu kapatılmış bulunmaktadır (HUAK m. 18/A). Benzer şekilde doktrinde alternatif çözüm yolu olduğu ifade edilen tüketici hakem heyetleri açısından da belirli bir meblağın altındaki uyuşmazlıklarda mahkeme yolu kapatılmış bulunmaktadır (TKHK m. 68/1)⁶⁰. Taraflar mahkemeye gitmeden önce mezkûr yollara başvurma mecburiyeti altındadır. Benzer şekilde Anayasa Mahkemesi'nin iş uyuşmazlıklarında zorunlu arabuluculuğa ilişkin iptal talebini incelediği kararında da zorunlu arabuluculuğun hak arama hürriyeti ile mahkemeye erişim hakkına sınırlama getirdiği belirtilmiş, ancak zorunlu arabuluculuğun kişilerin hak aramalarını imkânsız hâle getiren veya aşırı derecede zorlaştıran etkisiz ve sonuçsuz bir sürece neden olmadıkça hak arama hürriyetinin özüne dokunmadığını ifade etmiştir⁶¹.

Görüldüğü üzere ilamsız icra usulü, temel karakteristikleri arabuluculuk gibi klasik nitelikteki alternatif çözüm yöntemlerine nazaran çok daha belirgin ve ciddi şekilde barındırmaktadır. Bu karakteristik özelliklerin dışında kanaatimizce ilamsız icra usulü ile bağdaştıramayacağımız tek husus ise şekle bağlı olunmamasıdır. İcra hukukunun başlı başına şekli bir hukuk dalı olmasının yanında ilamsız icrada, prosedürün başlamasında alacaklının iradesinin yeterli kabul edilmesi sebebiyle son derece sıkı şekil şartları ve şekle bağlılık öngörülmüştür⁶². Ancak şekle tabi olmama unsurunun alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak

58 Oğuz Atalay, "İlamsız İcra, Yargısız İnfaz Olur Mu?", *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 2004/1; s. 67-69; Muhammet Özkes, "Türk İcra Hukukunun Sorunları ve Temel Haklar Bakımından Değerlendirme", *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra*, TBB Yayınları, Ankara, 2009, 265 – 291.

59 Süha Tanrıver, *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra*, TBB Yayınları 2009 Ankara, s. 293.

60 Hakan Pekcanitez, "Tüketici Sorunları Hakem Heyeti", *İzmir Barosu Dergisi*, 1996/3, s. 40-58 (s. 41); Budak ise mahkeme yolunun kapatılmış olması sebebiyle tüketici hakem heyetlerinin alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olamayacağını ifade etmiştir (Ali Cem Budak, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Tüketici Hakem Heyetleri", *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, 2014, s. 80.

61 AYM, 11.07.2018 T. 2017/178 E. 2018/82 K. (RG 11.12.2018 – 30622).

62 Gören Ülkü, *Ödeme Emri*, s. 14.

niteleme hususunda etkisi bulunmamaktadır. Nitekim dava şartı olan arabuluculukta da gerek arabuluculuğa başvuruda gerekse arabuluculuk sürecinin yürütülmesi ile sürecin sonlandırılmasında şekil şartları öngörülmektedir⁶³.

Sonuç

İlamsız icra usulünün gerek İsviçre’de gerekse ülkemizde benimsenmesindeki asıl amacın para ve teminat alacaklarına ilişkin uyuşmazlıkları mahkeme dışında çözüme kavuşturmak için muteber ve kolay bir yol sağlamak olduğu, kurumun benimsenmesine ilişkin tarihsel sürecin incelenmesi ile açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Geline nokta, ilamsız icra usulüne ilişkin birçok sorunun olduğu muhakkak olmakla birlikte kurumun bu esas amacına uygun bir işlev gösterdiği sabittir. Bu sebeptendir ki ilamsız icra usulü 1928 yılından itibaren hukukumuzun merkezi bir parçası haline almıştır.

Kurumun amacı yönünden baktığımızda, ilamsız icranın mahkeme yoluyla çözüme alternatif oluşturduğu, bu yönüyle teknik açıdan alternatif çözüm yolu kabul edilen birçok kurumdan daha işlevsel olduğu görülmektedir. Teknik açıdan baktığımızda ve daha ayrıntılı tanımlar üzerinde ilerlediğimizde de ilamsız icra takibinin, bir hukuki yolun alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak kabulü için aranan temel karakteristikler olan iradilik, bağlayıcı olmama ve mahkeme yolunu kapatmama özelliklerinin tamamını taşıdığı görülmektedir. İlamsız icra usulü, zorunlu arabuluculuk gibi yollara nazaran bahse konu alternatif çözüm yolu kriterlerine çok daha uyumlu görünmektedir.

Ezcümle, ilamsız icra usulü bir cebri icra takip yolunun ötesinde, aynı zamanda alternatif uyuşmazlık çözüm yolu niteliğini taşımaktadır. Bununla beraber ilamsız icra, basitliği, işlevselliği ve özgünlüğü ile birlikte diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yanında olumlu anlamda öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda ilamsız icra yoluna ilişkin tartışmalarda ve bu yol ile bağlantılı kurumların niteliği ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile ilişkisi değerlendirilirken, ilamsız icranın bu özelliği dikkate alınmalıdır.

63 “Dava şartı olarak arabuluculuğun ağır koşullara bağlanması ve birkaç defa bu yola başvurulmasının gerekliliğine dair uygulama, işe iade davalarında hak düşürücü süre sorunlarının yaşanmasına, tazminat ve alacaklar yönünden alacağın kısmen zamanaşımına uğramasına, birden fazla arabuluculuk ücretlerinin yargılama giderlerine eklenmesiyle bu yöndeki sorumluluğun taraflara paylaşılmasında tereddütlere ve en nihayet arabulucunun sorumluluğuna neden olabilecektir. Bu tür anlaşmazlıklara ve tereddütlere meydan verilmemesi için arabuluculuk tutanağında tarafların anlaşmalarını yada anlaşamadıkları alacak kalemleri tek tek belirtilmelidir.” Yargıtay 2. HD 9.5.2019 T. 2019/3584 E. 2019/10279 K. (Lexpera).

KAYNAKLAR

- Adli İstatistikler 2019, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 2019.
- Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l Hükkam Şerhu Mecelleti'l Ahkam*, C. 3, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul, 2020.
- Ansay, Sabri Şakir, *Hukuk İcra ve İflas Usulleri*, 5. Bası, Ankara 1960.
- Arslan, Aziz Serkan, *İcra Takip İşlemleri*, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Atalay, Oğuz, “İlamsız İcra, Yargısız İnfaz Olur Mu?”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 2004/1; s. 67-69.
- Belgesay, Mustafa Reşit, *İcra ve İflas Hukuku Birinci Cilt*, İstanbul, 1945.
- Biçkin, İnci, “Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 2006/7, s. 34-39.
- Block, Marc Jonas, “The Benefits Of Alternate Dispute Resolution For International Commercial And Intellectual Property Disputes”, *Rudgets Law Record*, Volume 44, 2016-2017, s. 2 (lawrecord.com).
- Budak, Ali Cem, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Tüketici Hakem Heyetleri”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı 2014, s. 77-103.
- Bulur, Alper, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2007/4, s. 30-45.
- Cappelletti, Mauro, “Alternative Dispute Resolution Processes Within the Framework of the World-Wide Access-To-Justice Movement”, *The Modern Law Review*, Vol. 56, May 1993.
- Cerrahoğlu, Fadıl, “Cebri İcrada Temsil II”, *İstanbul Ticaret Gazetesi*, 22 Eylül 1972.
- Deynekli, Adnan/ Kısa, Sedat, *İtirazın İptali*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.
- Ekmekçi, Ömer; Özekes, Muhammet; Atalı, Murat; Seven, Vural, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- Favre, Antoine, *Droit Des Poursuites*, 3e édition, Fribourg, 1974.
- Fritzsche, Hans, *Das Rechtsbot: Eine Eigentümlichkeit Ostschweizerischer Zivil – Prozesse*, Schulthess, Zurich, 1905, s. 6-10.
- Gillieron, Pierre-Robert, *Poursuite Pour Dettes, Faillite Et Concordat*, Seconde édition, Payot, Lausanne 1988.
- Gören Ülkü, Nazlı, *İcra Hukukunda Ödeme Emri*, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2007 (Ödeme Emri).
- Gören Ülkü, Nazlı, “İlamsız İcraya İlişkin Uygulamalar”, *Yavuz Alangoya İçin Armağan*, Alkim, İstanbul, 2007, s. 571-586 (İlamsız İcra).
- Greder, Marcel; Jornot, Gustave, *Poursuite Pour Dettes et Faillite*, 2eme édition, Geneve 1949.
- Ildır, Gülgün, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler)*, Seçkin, İstanbul 2003.
- Jeardin, Nicolas, “Comment Commencer Une Poursuite”, *JDT 2020 II* p. 4,8 (Swisslex).
- Karşlı, Abdurrahim, “Alman Hukukunda Mahnverfahren Usulünün Türk Hukukunda

- İlamsız İcra Usulü İle Karşılaştırılması”, *Saim Üstündağ’a Armağan*, Adalet Yayınları, İstanbul 2009, s. 311- 330.
- Kiraz, Taylan Özgür, İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması, Adalet Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2013.
 - Koç, Evren, “Arabuluculuk Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Tespitler”, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Sempozyumu I*, Sümer Kitabevi, İstanbul, 2014.
 - Konuralp, Cengiz Serhat, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2011.
 - Konuralp, Haluk, *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
 - Kuru, Baki, İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
 - Kuru, Baki, “Ödeme Emri”, *Makaleler*, İstanbul, 2006, s. 521 – 527.
 - Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra, TBB Yayınları, Ankara 2009.
 - Message Du Conseil Fédéral À L’assemblée Fédérale Concernant Le Projet De Loi Fédérale Sur La Poursuite Pour Dettes Et La Faillite Adopté Par Le Conseil Fédéral Le 23 Février 1886 (Message du Projet), Feuille Fédérale Suisse Vol II 8 Mai 1866.
 - Monnier, Félicien, “Louis Ruchonnet (1834–1893): Père De La Loi Fédérale Sur La Poursuite Pour Dettes Et La Faillite”, *BLSchK* 2017, s. 187-192.
 - Muşul, Timuçin, İcra ve İflas Hukuku, Cilt 1, 6. Baskı, Adalet Yayınları, İstanbul, 2013.
 - Özbay, İbrahim, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 3-4, 2006, s. 459-475.
 - Özbek, Mustafa Serdar, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 168 (AUÇ).
 - Özbek, Mustafa Serdar, “Avukatlık Kanunu’nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2001/3, s. 113-139 (Arabuluculuk).
 - Özekes, Muhammet, *Pekcanitez Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
 - Özekes, Muhammet, “Türk İcra Hukukunun Sorunları ve Temel Haklar Bakımından Değerlendirme”, *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra*, TBB Yayınları, Ankara, 2009, s. 265-291.
 - Özmumcu, Seda, “Karşılaştırmalı Hukuk Ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 74, S. 2, 2016, s. 807 – 842.
 - Öztekin, Selçuk, “Türk İcra Hukukunun Eleştirisi”, *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VII: İlamsız İcra*, TBB Yayınları, Ankara, 2009.
 - Pekcanitez, Hakan, “Tüketici Sorunları Hakem Heyeti”, *İzmir Barosu Dergisi*, 1996/3, s. 40-58.
 - Pekcanitez, Hakan; Atalay, Oğuz; Sungurtekin Özkan, Meral; Özekes, Muhammet, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
 - Postacıoğlu, İlhan E., *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul, 1982.

- Şanlı, Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 6. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2019.
- Tanrıver, Süha, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006/64, s. 151-177.
- Türk, Ahmet, *Maddi Hukuk ve İcra-İflas Hukuk Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.
- Umar, Bilge, *İcra İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi*, İzmir, 1974.
- Üstündağ, Saim, *İcra Hukukunun Esasları*, 8. Bası, İstanbul, 2004.
- Üstündağ, Saim, *İcra ve İflas Kanunu'nun Dünü ve Bugünü*, Evrim Kitabevi, İstanbul, 1990.
- Walker, Wolf-Dietrich, “Avrupa İlamsız İcra Takibi” (Çev. Cenk Akil), *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/1, s. 115-127.
- Yıldırım, Mehmet Kamil; Deren Yıldırım, Nevhis, *İcra ve İflas Hukuku*, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.

İNTERNET KAYNAKLARI

- www.kazanci.com.tr
- www.lexpera.com.tr
- www.swisslex.com
- www.tbmm.gov.tr

